Sosiaali- ja terveysministeriö

# Lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopuminen (HE 130/2024 vp)

Laura Terho
Neuvotteleva virkamies
4.10.2024

# Hallitusohjelman kirjaus

”Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovutaan pääsääntöisesti.”

# Mitä (lähisuhdeväkivallan) sovittelu on?

- Korjaavan oikeuden palvelu, jossa uhri ja epäilty voivat puolueettoman sovittelijan välityksellä **kohdata** toisensa luottamuksellisesti, **käsitellä** rikoksesta sen uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä omatoimisesti **sopimaan** toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi
- Sovittelun yleiset edellytykset soveltuvat myös lähisuhdeväkivallan sovitteluun (esim. suostumus, uhrin etu, epäilty vahvistaa tapahtumainkulun pääasialliset tosiseikat)
- Kun kyse on lähisuhdeväkivallasta, aloitteen sovittelusta voi tehdä vain poliisi tai syyttäjä
- Sovittelijoina yleensä koulutetut vapaaehtoiset (erikoistuminen lähisuhdeväkivallan sovitteluun)
- Lähisuhdeväkivallan sovittelun hyvän käytännön malli: tarkat työkalut sovittelun edellytysten arviointiin

# Sovinnosta

- (Lähisuhdeväkivallan) sovittelun varsinaisena tavoitteena ei ole sovinto vaan asioiden käsitteleminen
- Sovinto kuitenkin saavutetaan n. 70 %:ssa niistä lähisuhdeväkivaltajutuista, joissa on aloitettu sovittelu
- Sovittelulaissa ei säädetä sovinnon vaikutuksista
- Sovinto voi kuitenkin olla perusteena esim. esitutkinnan rajoittamiselle tai syyttämättä jättämiselle (esitutkintalaki, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa)

# Tilastoja ja tutkimuksia lähisuhdeväkivallasta ja sen sovittelusta

- Vuonna 2021 viranomaisten tietoon tulleissa lähisuhdeväkivaltarikoksissa oli 10 900 uhria; useimmiten kyse naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta
- Vuonna 2022 lähisuhdeväkivallan sovittelussa:
  - noin 2 700 sovittelualoitetta, eniten lieviä ja perusmuotoisia pahoinpitelyitä, lisäksi esim. vapaudenriistoja ja laittomia uhkauksia
  - myönteinen päätös sovittelun aloittamisesta tehtiin noin 60 %:ssa tapauksista ja näistä noin 70 %:ssa päästiin sovintoon
  - epäillyistä 71 % miehiä ja 29 % naisia
- Lähisuhdeväkivallan sovittelusta toteutettu muutamia tutkimuksia
  - keskenään erilaisia johtopäätöksiä, haastateltavien määrä ollut pieni
  - VN TEAS 2023: oltiin pääosin tyytyväisiä, saatiin palveluohjausta ja välineitä väkivallan ehkäisyyn

# Nykytilan ongelmia

- Sovittelua koskevan suostumuksen vapaaehtoisuus?
  - Pyritään selvittämään osapuolten erillistapaamisten avulla
  - Ei silti voida olla varmoja, ettei painostusta ole tapahtunut
- Toistuvan väkivallan sovittelu
  - Sovittelulain esitöiden ja sovittelua koskevan ohjeistuksen mukaan toistuvaa väkivaltaa ei tulisi sovitella
  - Toistuvuuden määritteleminen on kuitenkin ollut hankalaa
- Tavoitteena tasavertainen vuoropuhelu, korjaavan oikeuden ajatus ”konfliktin palauttamisesta osapuolille”
  - Valtaepätasapaino uhrin ja epäillyn välillä
  - Uudelleen uhriutumisen riski

# Keskeiset ehdotukset: rikokset

- Sovittelulakiin lisättäisiin uusi 3 a §, jonka mukaan lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi seuraavia tahallisia rikoksia:
  - Väkivaltaa sisältävät rikokset
  - Rikoslain 20 luvussa tarkoitetut seksuaalirikokset
  - Rikoslain 21 luvussa tarkoitetut henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset
  - Rikoslain 25 luvun 1 §:ssä tarkoitettu vapaudenriisto, 2 §:ssä tarkoitettu törkeä vapaudenriisto, 3 §:ssä tarkoitettu ihmiskauppa, 3 a §:ssä tarkoitettu törkeä ihmiskauppa, 7 §:ssä tarkoitettu laiton uhkaus, 7 a §:ssä tarkoitettu vainoaminen ja 8 §:ssä tarkoitettu pakottaminen
  - Rikoslain 31 luvun 1 §:ssä tarkoitettu ryöstö ja 2 §:ssä tarkoitettu törkeä ryöstö
- Sovittelun kielto koskisi myös em. rikosten yritystä, jos yritys on säädetty rangaistavaksi
- Sovittelun kielto ei kuitenkaan koskisi asianomistajarikoksia

# Keskeiset ehdotukset: henkilösuhteet

- Henkilösuhteiden, joita sovittelun kielto koskisi, osalta viitattaisiin rikoslain 21 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohtaan eli syyttäjän oikeuteen nostaa syyte lievästäkin pahoinpitelystä, jos teko on kohdistunut tekijän:
  - aviopuolisoon tai entiseen aviopuolisoon
  - sisarukseen
  - sukulaiseen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa
  - henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa
  - on tai on ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia hänelle läheinen.
    - HE 78/2010 vp: täysin tyhjentävää luetteloa ei voida laatia niistä henkilökohtaisista suhteista, joiden vuoksi henkilö voi olla toiselle läheinen; läheiseen suhteeseen kuitenkin liittyy tyypillisesti tunnepitoinen sitoutuminen toiseen henkilöön; myös erillään asuvat seurustelukumppanit voivat kuulua pykälän soveltamisalaan

# Esityksen yhteiskunnallisia vaikutuksia

- Lähisuhdeväkivallan uhria ei enää voida painostaa sovittelulain mukaiseen sovitteluun
- Ei riskiä, että soviteltaisiin toistuvaa tai vakavaa lähisuhdeväkivaltaa
- Rikoksentekijä saattaa nykyistä useammin joutua rikosvastuuseen
- Erisuuntaiset vaikutukset itsemääräämisoikeuteen
- Palveluohjaus saattaa heikentyä
- Jos tapahtunutta ei saada käsiteltyä, väkivalta voi uusiutua (uusintarikollisuuden lisääntyminen)
- Asia ei välttämättä etene myöskään rikosprosessissa → tekijälle ei mitään seurauksia
- Muut sovinnot kuin sovittelulain mukaiset sovinnot voivat lisääntyä
- **Uhrin kannalta merkitykselliset vaikutukset kohdistuisivat vahvemmin naisiin, epäillyn kannalta merkitykselliset vaikutukset puolestaan miehiin**

# Esityksen vaikutuksista viranomaisiin

- Yksi lähisuhdeväkivaltarikoksen osapuolille tarkoitettu palvelu poistuisi, mikä voisi kasvattaa muiden, vastaavantyyppisten palvelujen kysyntää
  - Sosiaalihuoltolain 11 §:n 5 kohdan mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta, hyväksikäytöstä ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen
    - Väkivallan uhrin tuen tarpeita voitaisiin käsitellä esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluissa taikka terveydenhuollon puolella mielenterveystyössä
    - Sosiaalihuollossa ei kuitenkaan ole sovittelua vastaavaa palvelua, joka olisi tarkoitettu lähisuhteen molemmille osapuolille
  - Perhetyö, perhesosiaalityö, kasvatus- ja perheneuvonta ja perheoikeudelliset palvelut sekä lastensuojelulain (417/2007) nojalla järjestettävät palvelut
  - Pariterapia terveydenhuollossa muun hoidon lisänä tilanteissa, jossa siitä on hyötyä potilaan hoidossa

# Voimaantulo

- Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.1.2025
- Jos sovittelua koskeva aloite olisi tehty ennen lain voimaantuloa, asian saisi kuitenkin sovitella loppuun

# Kiitos!

Sosiaali- ja terveysministeriö